

Вплив прямих іноземних інвестицій на ефективність економічного розвитку

У статті зроблено висновок про недостатність прямих іноземних інвестицій, нецільове використання та низьку їх ефективність, а також обмеженість дієвих методик оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність економіки країни. З цієї метою запропоновано методичний підхід до оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність економіки країни, що передбачає розрахунок міри участі іноземного капіталу в економіці, абсолютну і порівняльну ефективність іноземних інвестицій та соціально-економічних ефектів від присутності іноземних інвестицій.

Ключові слова: глобалізація, прямі іноземні інвестиції, ефективність економічного розвитку.

В статье сделан вывод о недостаточности прямых иностранных инвестиций, нецелевом использовании и низкой их эффективности, а также отмечена ограниченность действенных методик оценки влияния иностранных инвестиций на эффективность экономики. С этой целью предложен методический подход к оценке влияния иностранных инвестиций на эффективность экономики страны, предусматривающий расчет степени участия иностранного капитала в экономике, абсолютную и сравнительную эффективность иностранных инвестиций и социально-экономических эффектов от присутствия иностранных инвестиций.

Ключевые слова: глобализация, прямые иностранные инвестиции, эффективность экономического развития.

The article concluded that there was insufficient foreign direct investment, and the misuse of their low efficiency, and also noted the limitations of effective methodologies for assessing the impact of foreign investment on economic performance. For this purpose, the methodical approach to assessing the impact of foreign investment on economic performance of the country, for the calculation of the degree of participation of foreign capital in the economy, the absolute and relative effectiveness of foreign investment and socio-economic effects of foreign investment presence.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації зі збільшенням масштабів міжнародного руху капіталу роль інвестицій як важливого фактора економічного розвитку зростає. На сучасному етапі післякризового відновлення вітчизняної економіки стан національного виробництва, впровадження у виробництво новітніх технологій рівень технологічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності українських товарів суттєво залежать від масштабів та ефективності залучення іноземних інвестицій.

Величезна кількість регуляторних процедур з боку державних органів по відношенню до бізнесу, високий ступінь

корупції, непрозорість, складність і непередбачуваність оподаткування, ворожий діловий та інвестиційний клімат, періодична реприватизаційна політика з боку української влади призвели до того, що серйозні іноземні інвестори, як і раніше, воліють ігнорувати Україну. У 2012 році в економіку України іноземні інвестори вклали \$6,013 млрд. прямих інвестицій, що на 7,2% менше від показника за 2011 рік (\$6,480 млрд.) [2].

Недостатність інвестицій, їх нецільове використання та низька ефективність призвели до того, що знос основних засобів на промислових підприємствах становить близько 60% їх вартості, а продуктивність праці на підприємствах з іноземним капіталом в окремих галузях вище в 20 і більше разів [7]. Навіть великий приплив іноземних інвестицій і перехід економіки країни до позитивної динаміки в середині 2000-х років не сприяли задоволенню потреб економіки в інвестиціях [6].

У цих умовах очевидна необхідність розробки нових підходів до здійснення політики стимулювання внутрішніх, а також залучення якісних іноземних інвестицій. І в тому, і в іншому випадку залишаються слабо опрацьованими методичні проблеми оцінки та підвищення ефективності використання інвестицій. Особливо це торкається сфери залучення іноземного капіталу, оскільки відомо, що в країнах з різним рівнем економічного розвитку він відіграє неоднакову роль. Це залежить від економічного стану економіки, концепції її інвестиційної політики, а також від мотивації іноземних інвесторів. Спеціальної уваги в цьому зв'язку заслуговує процес залучення прямих іноземних інвестицій, так як вони здатні привносити в економіку не тільки капітал і обладнання, а й передові методи управління виробництвом.

З урахуванням вищевикладеного актуальними стають питання розробки стратегії і концептуальних положень інвестиційної політики, орієнтованої на залучення та ефективне використання іноземних інвестицій, особливо з урахуванням специфіки внутрішньої економіки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Концептуальні основи дослідження проблем впливу іноземних інвестицій на основні макроекономічні показники країн, взаємозв'язку основних потоків іноземних інвестицій з активізацією інноваційних процесів та діяльністю транснаціональних корпорацій в ході процесів інтеграції і глобалізації сучасної економіки знайшли місце в фундаментальних працях таких вчених, як К. Акамацу, Є. Бріггема, Р. Вернона, О. Вільямсона, Я. Тінбергена, П. Фішера тощо.

Дослідження проблем залучення іноземних інвестицій є особливо актуальним на нинішньому етапі розвитку еконо-

міки України, як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Значний внесок у цьому напрямі внесли такі вітчизняні вчені, як О. Амоша, І. Бланк, Є. Бойко, В. Василенко, О. Власюк, В. Волошин, О. Гаврилюк, П. Гайдуцький, В. Геєць, Б. Данилишин, Д. Лук'яненко, А. Пересада, А. Поручник, С. Реверчук, Д. Стеченко, В. Федоренко, А. Філіпенко та ін.

У той же час слід вказати на відсутність чіткої та цілісної державної політики пріоритетного залучення та реалізації іноземних інвестицій, які б несли мультиплікативний ефект економічного розвитку, а також обмеженість дієвих підходів оцінки впливу іноземних інвестицій на економічну ефективність країни з урахуванням стратегічних національних інтересів [12].

Метою статті є розробка методичних підходів щодо оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. На даний час прямі іноземні інвестиції (ПІІ) розвиваються швидше, ніж внутрішні інвестиції та зовнішня торгівля, темпи їх зростання випереджують темпи зростання світового ВВП. Вони стали головним чинником глобалізації світової економіки. Феномен ПІІ спонукає уряди більшості провідних економік світу врахувати їхні загальні тенденції, механізм, поведінку та мотивацію учасників цього ринку. Основним і вагомим фактором активізації міжнародних інвестиційних процесів у світі нині є процеси транснаціоналізації та глобалізації, що обумовлюють формування інвестиційних потоків між різними країнами [1].

Іноземний капітал надходить в економіку в умовах відносної нестачі внутрішніх ресурсів і збільшує її інвестиційні можливості [8]. Залучення ПІІ не тільки дозволяє активізувати інвестиційний процес у національній економіці, але й здатне призвести до ряду ефектів в економіці, основними з яких виділені такі:

– *інноваційний ефект*. Оскільки ПІІ забезпечують трансферт технологій, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу, вони сприяють підвищенню ефективності використання виробничих ресурсів як у компаніях з іноземною участю, так і в національних фірмах приймаючої країни. Крім цього, вплив інноваційних ПІІ на продуктивність економіки в цілому, а через неї – на національні компанії, може сприяти появі нових сучасних технологій, які були раніше залучені як ПІІ. Таким чином, поступово витісняються старі технології;

– *соціально-економічний ефект*. Розвиток сектору з іноземною участю має мультиплікативний ефект для всієї економіки, тому що супроводжується підключенням до нього місцевих постачальників, сприяє розвитку пов'язаних галузей, виявляє додатковий попит на кваліфіковану робочу силу. Також унаслідок залучення ПІІ зростають податкові надходження, підвищується заробітна плата працівникам, що є чинником поповнення бюджету, збільшуються заощадження;

– *«експортний ефект»*. Розширення експорту, покращення його структури за рахунок продукції сучасного машинобудівного комплексу, автомобільної й електронної промисловості, телекомунікацій та інших галузей високих техно-

логій, виробленої на території приймаючої країни, впливає на її економічне зростання і надає йому стійкість, покращує стан платіжного балансу;

– *«ефект доповнення»* відбувається, коли іноземні підприємства не виступають конкурентами місцевим компаніям а посідають власну нішу. При цьому ПІІ спрямовані в нові або недостатньо розвинені сфери економічної діяльності, можуть бути чинником диверсифікованості національної економіки. Здійснюючи імпортозаміщення, іноземний сектор здатний насичувати внутрішній ринок країни-реципієнта інвестицій дефіцитною продукцією, що не випускалася на місцевому ринку, формувати сучасну модель споживання, заохочувати конкуренцію;

– *«ефект капіталовкладень»*. На відміну від іноземних позик і кредитів ПІІ не стають тягарем зовнішнього боргу, а сприяють його погашенню. Сплата дивідендів з прямих іноземних інвестицій залежить від одержаного прибутку, тобто на відміну від кредитів вони пов'язані з кінцевим результатом, з ефективністю капіталовкладень. При цьому відбувається перенесення комерційного ризику на іноземних партнерів.

Ефективно використані в перехідних економіках ПІІ можуть стати найважливішим фактором прискорення темпів економічного зростання, оптимізації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності продукції й країни в цілому, становлення нової інституціональної структури ринкової економіки [5].

Однак також вони можуть закріпити сировинну спрямованість економіки, підкорити своєму впливу виробництво продукції імпортозаміщення зі швидкою віддачею капіталу, законсервувати місцеві наукомісткі та високо-технологічні виробництва. Тому приймаюча країна повинна визначити національну стратегію стосовно них, яка покликана здійснити грамотне включення у світові потоки іноземного капіталу, максимізуючи національну вигоду.

У зв'язку з цим коротко проаналізуємо сучасний стан надходжень іноземних інвестицій.

У 2011 році світові потоки ПІІ, незважаючи на збереження нестабільності глобальної економіки, відновили середні докризові обсяги, сягнувши \$1,5 трлн., проте все ще залишалися на 23% нижчими, ніж у рекордному 2007 році (ПІІ зростають практично у всіх країнах, в яких перед цим відзначалося їх помітне падіння, зокрема у розвинутих країнах вони зросли в середньому на 21%, у країнах, що розвиваються – на 11% та в країнах, із транзитною економікою – на 25% [3].

Водночас увагу привертають зміни у напрямках потоків ПІІ у частині їх переспрямування до промислово розвинутих країн. Для України це означає зростання рівня конкуренції за ПІІ внаслідок того, що зняття або зниження торговельних бар'єрів створюватиме для транснаціональних компаній ситуацію, в якій втрачається економічна доцільність створення своїх підприємств в усіх країнах інтеграційного об'єднання (оскільки постачання їх продукції на терені усього угрупован-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ня звільняється від митних обмежень). Таким чином, відбуватиметься перерозподіл «вертикальних інвестицій» на користь тих країн інтеграційних об'єднань, які будуть привабливішими з точки зору загальних умов інвестування, логістичних вимог та перспектив зростання ринку збуту [11]. Для України у цьому плані ризики виникатимуть у результаті як створення зони вільної торгівлі СНД, так і імплементації Угоди про зону вільної торгівлі з країнами ЄС. При цьому в першому випадку конкуренція буде гострішою. Внаслідок цього збереження на своїй території та перерозподіл на свою користь «вертикальних» ПІІ третіх країн (перш за все, транснаціональних корпорацій) вимагатиме забезпечення маркетингових (митних, юридично-нормативних, логістичних, інформаційних, фінансових тощо) переваг для іноземних інвесторів, чії підприємства здійснюватимуть операції на всьому пострадянському просторі.

Аналіз показав, що за обсягом залучених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на одну особу Україна відстає від усіх країн Центральної та Східної Європи (рис. 1).

У 2012 році дещо знизилася активність залучення іноземних інвестицій в українську економіку. За даними Держстату, скорочення надходжень прямих іноземних інвестицій у 2012 році становило 7,2% обсягів 2011 року. При цьому значний спад приросту акціонерного капіталу (на 25,3% порівняно з 2011 року, до \$4128,5 млн.) лише частково компенсувався борговими інструментами (кредитами та позиками, торговельними кредитами та іншими зобов'язаннями перед прямими інвесторами). Приріст обсягу останніх у 2012 році збільшився на 30,2% порівняно з 2011 роком, досягнувши \$1290,7 млн. [2].

Основними країнами-донорами залишаються, як і раніше, Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Російська Федерація, на які припадає більш ніж 60% надходжень ПІІ [2].

Найбільшу частку ПІІ було вкладено у промисловість – близько 50,8% сумарного припливу коштів акціонерного капіталу (\$2136,8 млн., що майже вдвічі більше, ніж у 2011 році). При цьому з усього обсягу ПІІ, що надійшли у промисловість, 74,2% було вкладено лише у дві галузі: харчову

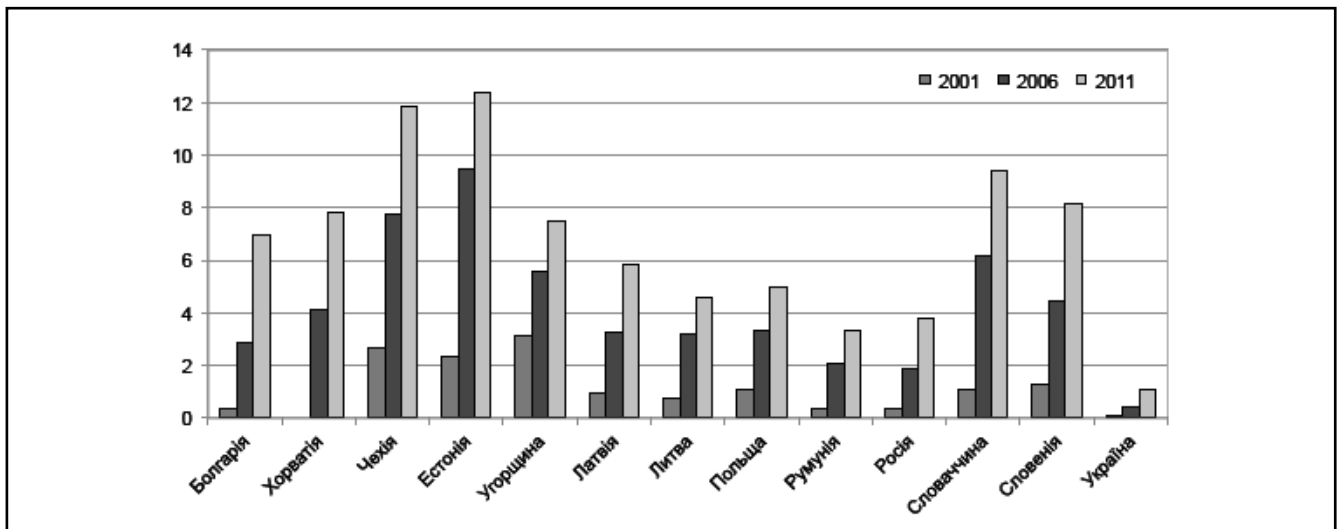

Рисунок 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу в країнах Центрально-Східної Європи, \$ тис.
Джерело: побудовано за даними [3].

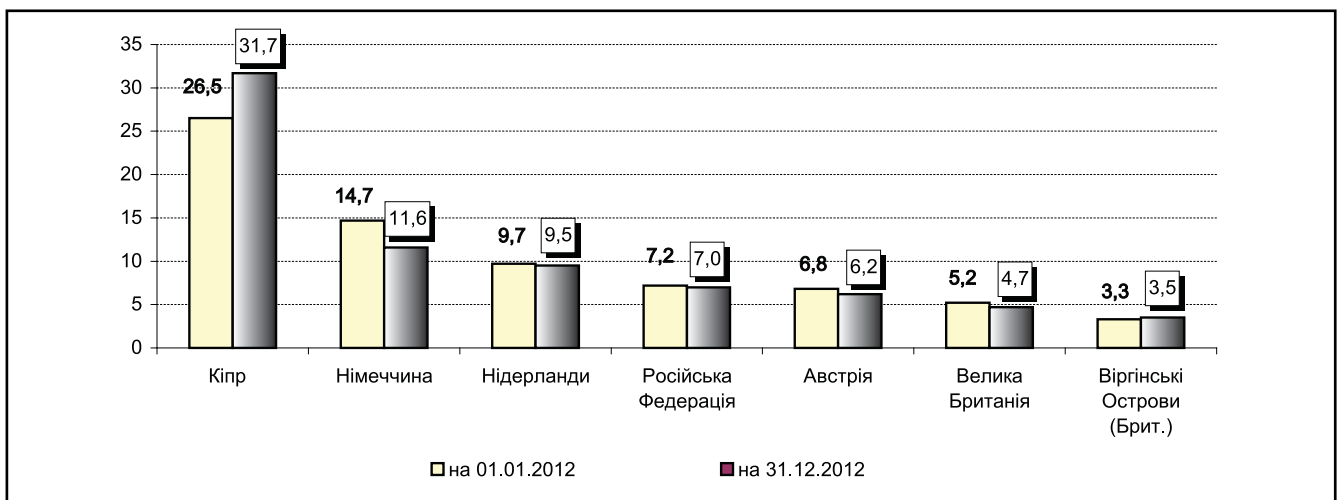

Рисунок 2. Розподіл прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за основними країнами-інвесторами, у % до загального обсягу [2]

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

промисловість і сферу виробництва та розподілення електроенергії, газу та води. Активним було також інвестування у сферу торгівлі (14,2% загального обсягу приросту ПІІ (акціонерного капіталу) у 2012 році, або \$597,3 млн.), транспорт та зв'язок (6,7%, або \$283,8 млн.) [2].

Натомість зупинився приріст іноземних інвестицій у фінансовій сфері економіки України. Разом із тим уповільнення у 2012 році темпів зростання практично у всіх основних галузях промисловості, погіршення умов зовнішньої торгівлі та цінової кон'юнктури на сировинних ринках стримувало іноземних інвесторів нарощувати обсяги ПІІ в експортоорієнтовані галузі української промисловості, що відобразилося й на загальній динаміці ПІІ у промисловому секторі. Так, у металургійне виробництво було вкладено лише 2,3%, а у машинобудування – 1,9% від обсягу ПІІ у промисловість.

Суттєво знизився інтерес інвесторів до сфери будівництва, де приріст ПІІ у 2012 році зменшився у чотири рази порівняно з 2011 року.

Таким чином, основними реципієнтами ПІІ залишаються низькотехнологічні, енергоємні сфери виробництва та сектор послуг (торгівля, транспорт і зв'язок, діяльність готелів та ресторанів) і водночас відсутня зацікавленість іноземних інвесторів у підприємствах інноваційного спрямування [10]. Також слід відзначити, що активізацію іноземного інвестування в Україну суттєво обмежує несприятливий інвестиційний клімат, про що зазначають міжнародні рейтингові організації¹.

Така ситуація викликає необхідність розробки методичного забезпечення прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності економіки з урахуванням особливостей і можливостей використання іноземних інвестицій.

Оцінка впливу іноземних інвестицій на ефективність приймаючої економіки в макроекономічному аспекті залежить від того, розглядаються вони як її невід'ємна частина або протиставляються реальному сектору національної економіки. В першому випадку вплив іноземного капіталу на приймаючу економіку полягає у формуванні її основних макроекономічних показників. Підприємства з іноземними інвестиціями як правило більш ефективні в порівнянні з національними, тому їх внесок у макроекономічні показники може бути значним навіть з урахуванням невеликого числа таких підприємств.

З іншого боку, «анклавний» характер іноземного сектору (характерний для перехідних економік) обумовив існування підходу, при якому оцінюється вплив іноземних інвестицій на функціонування реального сектору, контрольованого національним капіталом. У такому випадку прийнято говорити про непрямі ефекти прямих іноземних інвестицій у приймаючій економіці.

Непрямі ефекти являють собою зміни в діяльності суб'єктів приймаючої економіки, що не викликаються іноземними інвестиціями. Непрямі ефекти з'являються завдяки конкуренції, виробничим зв'язкам, мобільності робочої сили. Для отримання кількісної оцінки змісту таких ефектів за кордоном вдаються до методу регресійного аналізу різних моди-

фікацій виробничої функції. Як статистична база аналізу використовуються різні масиви даних, від чого дослідження одного об'єкта дає іноді діаметрально протилежні результати. Відносна складність методу, неочевидність і неоднорідність результатів обмежують застосування його як орієнтира практичної інвестиційної політики.

Ефективність економіки – відносний показник, що характеризує доцільність використання економічних ресурсів при збереженні позитивної соціально-економічної динаміки. Вплив іноземних інвестицій на зростання або зниження ефективності приймаючої економіки здійснюється за рахунок підвищення соціально-економічного ефекту при зменшенні витрат. У макроекономічному аспекті і стосовно до об'єкту дослідження найбільш очевидними цільовими індикаторами інвестицій є валовий внутрішній продукт та його зростання, а витратами – інвестиції і трудовитрати. Оскільки іноземні інвестиції є зовнішнім по відношенню до приймаючої економіки ресурсом, вони вже цим забезпечують економію ресурсів, стимулюючи при цьому випуск продукції.

У таких умовах особливої важливості набуває врахування соціально-економічного впливу іноземних інвестицій, оскільки його негативний характер здатний нівелювати позитивний вплив на ефективність реального сектору.

Підхід до оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність приймаючої економіки повинен враховувати ці обставини, а також базуватися на принципах загальнодоступності даних, простоти розрахунків, відтворюваності, застосовності результатів у інвестиційній політиці.

З урахуванням усього вищевикладеного пропонується методичний підхід до оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність економіки країни, що передбачає розрахунок трьох груп показників, які відображають:

- 1) ступінь участі іноземного капіталу в економіці;
- 2) абсолютну і порівняльну ефективність іноземних інвестицій;
- 3) соціально-економічні ефекти від присутності іноземних інвестицій.

Запропоновані показники (табл. 1) дозволяють з певним ступенем достовірності оцінити вплив іноземних інвестицій на ефективність приймаючої економіки і стати орієнтиром для розробки концепцій і програмних положень інвестиційної політики. Основоположим принципом запропонованого підходу є можливість його застосування з точки зору державної інвестиційної політики.

¹ Міжнародна організація The Heritage Foundation оцінює рівень економічної свободи в Україні у 46,1 бала, що ставить країну на 163 місце у світі. Індекс економічної свободи у 2011 р. зріс на 0,3 пункти та відображає деяке покращення бізнес середовища, зокрема у фінансовій сфері та у подоланні корупції.

Однак Україна знаходиться на останньому місці серед 43 країн Європи та її загальний бал нижчий, ніж у цілому у світі. Див. 2012 Index of Economic Freedom / The Heritage Foundation [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/>.

Світовий банк на основі річних даних розраховує індекс легкості ведення бізнесу, за яким у 2011 році Україна посіла 145 місце з 183 країн. Див. Economy Rankings [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/rankings>

Таблиця 1. Показники оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність приймаючої економіки

№	Показники	Формула	Зміст показника
Показники участі			
1	Питома вага підприємств з іноземними інвестиціями в загальній кількості, %	$U_{np} = \frac{ЧП_i}{ЧП} \times 100\%$	Показує ступінь проникнення в економіку країни іноземних інвестицій. Дозволяють приймати рішення щодо стимулювання або стримування іноземних інвестицій. Критерії залежать від концепції економічної безпеки країни
2	Питома вага зайнятих в організаціях з іноземними інвестиціями в загальній кількості зайнятих	$U_{зан} = \frac{ЧЗ_i}{ЧЗ} \times 100\%$	Показує ступінь залучення населення в діяльність підприємств з іноземними інвестиціями
3	Питома вага продукції, виробленої організаціями з іноземними інвестиціями в загальному обсязі виробленої продукції	$U_{прод} = \frac{Прод_i}{Прод} \times 100\%$	Характеризує внесок підприємств з іноземними інвестиціями в обсяг випущеної продукції
Показники ефективності			
4	Економічна ефективність іноземних інвестицій	$Ефек_1 = \frac{Прод_i}{I}$	Показує, який ефект припадає на одиницю вкладень
5	Випуск продукції на одного зайнятого	$Ефек_2 = \frac{Прод_i}{ЧЗ_i}$	Показує ефективність витрат праці
6	Порівняльний показник виробленої продукції за кількістю зайнятих	$СрЕф = \frac{U_{прод}}{U_{зан}}$	Показує, який ефект створюють іноземні інвестиції в економіці відносно національного сектора. якщо СрЕф<1, то організації з іноземним капіталом менш ефективні, ніж національні; якщо СрЕф>1, то організації з іноземним капіталом більш ефективні

де i – індекс іноземних інвестицій;
 ЧП – кількість організацій і підприємств в економіці країни, одиниць;
 ЧЗ – чисельність зайнятих, чол.;
 I – обсяг інвестицій в економіку, млн. грн.;
 Прод. – обсяг виробленої продукції, млн. грн.
 Розроблено автором.

Запропонований перелік не є вичерпним, крім того, показники, що використовуються для розрахунку ефективності не відповідають вимогам сучасних методів інвестиційного аналізу. Однак виходячи з принципів, на яких заснована розробка підходу, він є об'єктивним і достатнім для розробки основних концептуальних положень інвестиційної політики.

Третій блок показників впливу іноземних інвестицій на приймаючу економіку визначає соціально-економічну складову економіки. Основною прогалиною існуючих методичних рекомендацій і розробок щодо оцінки ефективності інвестицій є відсутність переліку реальних соціально-економічних ефектів. Враховуючи, що в соціально-економічно-

му аспекті іноземні інвестиції впливають переважно на споживачів і працівників, зайнятих на підприємствах з іноземними інвестиціями, запропоновано наступний перелік показників (табл. 2).

При оцінці цих показників можна використовувати як методику регресійної-кореляційного аналізу, так і звичайні прийоми статистичного аналізу показників.

Враховуючи проаналізовану ситуацію з залученням і функціонуванням іноземних інвестицій в економіці України, можна сказати, що основна мета інвестиційної політики – створення сприятливого інвестиційного клімату, що дозволяє залучати в країну іноземний капітал в обсягах і напрямках, відповідних до

Таблиця 2. Показники соціально-економічного впливу іноземних інвестицій

	Показник	Зміст	Коментарії
1	Середня зарплата на підприємствах з іноземним капіталом	Показує вплив іноземних інвестицій на зростання / зниження добробуту населення	Показовий у порівнянні з середньою зарплатою по галузі
2	Частка внутрішнього ринку споживчих товарів, що утримується організаціями з іноземним капіталом	Насичення ринку дефіцитними або якісними товарами або послугами	Показовий у динаміці. Важливий також з точки зору виявлення тенденцій імпортозаміщення.
3	Рівень травматизму. Чисельність зайнятих у шкідливих або небезпечних умовах	Характеризує негативний вплив іноземного капіталу на здоров'я населення	Негативний аспект, який свідчить про наявність явища експлуатації праці
4	Витрати на інновації (Витрати на навчання персоналу, кількість співробітників, що працюють на унікальному або високотехнологічному обладнанні)	Характеризує позитивний вплив на розвиток людського капіталу	-

Розроблено автором.

вимог економічного розвитку, – не досягнута. Крім того, неефективна інвестиційна політика і у внутрішньому аспекті, що виражається в перевагах підприємств з іноземними інвестиціями за показниками ефективності. З урахуванням цього на сьогодні перед владою стоїть ряд проблем, які повинні бути вирішені в рамках інвестиційної політики.

Методичні рекомендації з формування ефективної інвестиційної політики передбачають одночасне здійснення трьох напрямів інвестиційної політики: стимулювання впливу іноземних приватних інвестицій, заохочення виробничих зв'язків іноземного сектору з національними виробниками і стимулювання ефективних внутрішніх інвестицій. Тільки одночасне здійснення трьох цих напрямів інвестиційної політики дозволить підвищити ефективність приймаючої економіки як за рахунок іноземних інвестицій, так і за рахунок активізації внутрішніх. Останнє видається не менш важливим, ніж залучення якісного іноземного капіталу, оскільки є основою для забезпечення економічної безпеки.

Найбільш очевидною проблемою в сфері залучення іноземних інвестицій є відсутність ефективної системи взаємодії як з іноземними інвесторами, так і з вітчизняними підприємствами, зацікавленими в зарубіжному приватному капіталі [12]. Існуюче на сьогоднішній день нормативно-правове, і найбільш інституційне забезпечення явно не відповідає важливості поставленого завдання. Цілоком очевидна необхідність створення структур, що відповідають за зовнішньоекономічне співробітництво з окремими країнами-партнерами.

У питанні залучення іноземних інвестицій важливим завданням є мінімізація процедурного тягаря для інвесторів і оптимізація адміністративних механізмів вирішення питань про використання методів стимулювання інвестицій. Ступінь адміністративно-бюрократичної навантаженості на інвестора у вітчизняних умовах дуже висока, що в багатьох випадках може зіграти вирішальну роль у відмові від уже підготовленого інвестиційного проекту. Доцільно проводити лінію на спрощення та дебіюрократизацію адміністративного механізму регулювання іноземних інвестицій, послідовне застосування принципу «єдиного вікна» в роботі із закордонними інвесторами.

Створення сприятливого середовища для іноземних інвестицій і активний підхід у питаннях їх залучення повинен розглядатися тільки як база для подальших заходів щодо стимулювання позитивного впливу на ефективність економіки. Наступним кроком є вибір іноземних інвесторів на рівні галузей і фірм на предмет задоволення їхніх специфічних потреб для розміщення функціональних ланок на рівні виду діяльності або територіального комплексу з урахуванням пріоритетних завдань в галузі економіки. Одним з ключових елементів такої політики заохочення інвестицій є більш якісне облаштування конкретних територій країни та їх «просування» серед потенційних інвесторів у конкретних областях діяльності.

Найбільш ефективним в аспекті управління є регулювання галузевої структури залучених інвестицій за рахунок на-

дання пільг і субсидій, а також стимулювання створення конкретних проектів, які частково підтримувалися б коштами місцевого бюджету або іншими інструментами інвестиційної політики.

Висновки

Характер впливу іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта не може бути чітко окресленим, тому що може впливати на економіку приймаючої країни як позитивно, так і негативно.

Тож важливим є звертання до математичної оцінки впливу іноземного капіталу на економіку країни-реципієнта. І хоча ряд моделей дозволяють це зробити, однак усі вони показові та ефективні для країн, що мають сталий економічний розвиток. В умовах трансформаційного періоду економіки України більш логічним було б визначення та застосування індивідуального підходу щодо аналізу, результати якого можна було б використовувати для розробки політики стосовно прямих іноземних інвестицій.

Запропонований методичний підхід до оцінки впливу іноземних інвестицій на ефективність приймаючої економіки передбачає оцінку ступеня залучення підприємств з іноземними інвестиціями в економіку, показників ефективності, а також аналіз соціально-економічних ефектів.

Рекомендації щодо підвищення позитивного впливу підприємств з іноземним капіталом на ефективність економіки полягають у необхідності активізації політики залучення інвестицій, стимулювання виробничих зв'язків, а також внутрішньої інвестиційної активності, з тим, щоб подолати розрив між іноземним та національним реальним секторами. Особливе значення у формуванні принципів інвестиційної політики необхідно приділяти проблемам інституційних та нормативно-правових основ.

Список використаних джерел

1. Антонов В.Б. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток приймаючої держави / В.Б. Антонов // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Районування економічного простору України: питання методології і практики: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2010. – Вип. 5(85). – С. 441–456.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електрон. ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. EU Data tool [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://data.eiu.com/Default.aspx>
4. Пітель Н.Я. Проблеми Формування інвестиційного клімату України [Електрон. ресурс] / Н.Я. Пітель // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 3. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Biznes/2010_3/2010/03/100315.pdf
5. Бородіна О.М., Бурлай Т.В., Горшкова Н.І. та ін. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / Ін-т економіки та прогнозування НАН України / І.В. Крючкова (ред.). – К.: Основа, 2007. – 488 с.

6. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні: монографія / Б.М. Данилишин, М.Х. Корецький, О.І. Дацій. – Донецьк: «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 292 с. – С. 145.

7. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія / Я.А. Жаліло – К.: НІСД, 2009. – 336 с.

8. Захарін С.В. Механізм державного регулювання іноземного інвестування: Монографія / НАН України. Інститут економіки; відпов. редактор член-кор. НАНУ, д.е.н. Герасимчук М.С. – К., 2003. – 161 с.

9. Колосов О. Іноземні інвестиції в економіку України: користь чи небезпека? / О. Колосов // Економіка України. – 2010. – №8. – С. 6–12.

10. Кузьмін О.Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність: монографія / О.Є. Кузьмін, С.В. Князь та ін. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 233 с.

11. Павлиш Е.В. Прямі іноземні інвестиції: динаміка, структура та оцінка наслідків для української економіки / Е.В. Павлиш // Наукові праці ДонНТ. Серія: економічна. Вип. 36–1. – С. 232–238. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Npdntu/Ekon/2009_36_1/232.pdf

12. Самовалов В. Що стримує залучення іноземних інвестицій? / В. Самовалов // Урядовий кур'єр. – 17 лютого 2010. – №85. – С. 7.

13. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017&showHidden=1.

УДК 336.71

О.В. ЛИСЕНОК,

к.е.н., доцент, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Система управління фінансами банку

У статті розглядається поняття системи, її елементів; цілі, принципи та функції управління фінансами в банку, а також організація системи фінансового менеджменту в банку.

Ключові слова: банк, система, фінанси, принципи, функції, управління.

В статье рассматривается понятие системы, ее элементов; цели, принципы и функции управления финансами в банке, а также организация системы финансового менеджмента в банке.

Ключевые слова: банк, система, финансы, принципы, функции, управление.

In the article investigated the concept of the system, its elements; objectives, principles and functions of financial management in the bank, and the organization of financial management in the bank.

Keywords: bank, system, finance, principles, functions, management.

Постановка проблеми. Проблемам розвитку та становлення банківського сектору приділяється велика увага протягом всього періоду економічних реформ в Україні. І це не випадково, адже основні макроекономічні індикатори, зокрема такі, як темпи інфляції, грошова маса, валютний курс, мають безпосереднє відношення до банківської системи, а її здатність трансформувати заощадження в інвестиції суттєво впливає на ефективність та оперативність процесів перерозподілу суспільного капіталу між галузями економіки. Відтак очевидно, що довіра до банку ґрунтується на формуванні ефективної системи управління його фінансами. Адже труднощі, які сьогодні виникають у банків, є, з одного боку,

відображенням загального стану економіки країни, а з іншого – наслідком некваліфікованого управління фінансами.

На сучасному етапі перед банківською системою України постають проблеми, від успішного розв'язання яких залежатиме як дальший розвиток цієї сфери в цілому, так і життєздатність кожного окремого банку, і найактуальніші з них – це капіталізація банків, покращення якості активів та вдосконалення системи управління фінансами. Нарощування обсягів капіталу та активів для українських банків є об'єктивною необхідністю, адже українські банки за обсягами активів надзвичайно малі з погляду міжнародних порівнянь, а доцільність вдосконалення системи управління фінансами банку сумніву не підлягає, оскільки в іншому разі банківська система України не зможе інтегруватись в європейські та міжнародні фінансові структури і стати повноправним учасником світових ринків. Тому вдосконалення системи управління фінансами банку і розвиток системного підходу до оперативного управління фінансовими потоками банку нині є найважливішим завданням та запорукою стабільного розвитку будь-якої банківської установи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Останнім часом вийшли друком численні перекладені видання, навчальні й практичні посібники, монографічні дослідження з тематики фінансового менеджменту. Активізація банківської діяльності в Україні сприяла вивченню зарубіжного досвіду в цій сфері, перекладу праць таких визнаних у світі вчених, як К. Валraven, Д. Ван-Хуз, Т. Кох, Дж. Маршалл, Р. Міллер, П. Роуз, Дж. Сінкі та ін. Зрозуміло, що вітчизняна дійсність ще далека від закордонних умов, тому наукові результати, отримані зарубіжними вченими, запропоновані ними методи, формули та моделі, як правило, на вітчизняному ринку не завжди спрацьовують, а відтак потребують пе-